

Excuse-me-je

“Excuse-me-je.” Journalist-woordkunstenaar Mark Uytterhoeven drukte er ooit zijn verontschuldigen mee uit. Maar eigenlijk stak hij de draak met het povere Frans van de Vlaming Paul Marchal – de vader van de door de Waal Marc Dutroux vermoorde An.

Als Vlaming je in slecht Frans excuseren voor het feit dat je slecht Frans spreekt, en daarmee lachen, zo heeft iedereen zijn eigen kop van jut, zijn eigen excuus en zijn eigen trauma. De Vlamingen met hun verkrampte houding tegenover de Franstaligen, de Franstaligen met hun *dédain* tegenover het Nederlands. En nu ook de Congolezen tegenover de Belgen of omgekeerd: de oude – mannelijke, blanke - wereldorde van de vorige eeuwen tegenover de veelkleurige en genderdiffuse politieke correctheid van 2019, met voorop Zwarte Piet die plaatsmaakt voor de roetpiet als kanarie in de koolmijn (cryptogram van De Standaard in het paasweekend!).

Laten we even afdalen als die bleke kanarie in de donkere koolmijn van ons koloniaal verleden, met name in Congo, bij de “*Congolanders, al zo wit als kolenbranders*”, zoals gedicht door Guido Gezelle, een tijdgenoot van de voormalige ‘eigenaar’ van Congo: Koning Leopold II, door Boudewijn bij de onafhankelijkheid van Congo in Kinshasa/Leopoldville nog “*het genie*” genoemd. Maar je ziet de prachtige paradox van de dichter zo voor je: de inwoners van Congo, de zwarten, die zo wit zijn – dat wil zeggen: zo zwart - als ouderwetse kolenbranders, waarbij het wit van hun ogen zo fel afsteekt tegen het zwart van al de rest van hun lijf en leden. Prachtig of racistisch? In elk geval: voor Gezelle excuseer ik me niet. Haal Leopold II van zijn voetstuk op de zeedijk van Oostende en de Troonplaats in Brussel en plaats mijn dichter des vaderlands er op een troon!

Misschien had Gezelle in ons aller naam de beklijvendste excuses zwart op wit kunnen formuleren, wit en zwart paradoxaal laten schitteren in een poëtische brief, de eerste sorry in een lange serie. Maar de tijd was er nog niet rijp voor. Nu wel, of moeten we eerder het hoofd buigen en het woord laten aan de Congolezen zelf? Zij zijn al zolang monddood gemaakt door de kolonisator. Zij hebben wel “spot, beledigingen, slagen gekend” die ze “'s ochtends, 's middags en 's avonds moesten ondergaan, *parce que nous étions des nègres*”. De man die deze woorden sprak, de democratisch verkozen Eerste Minister van Congo, Patrice Lumumba, werd kort daarna ook al monddood gemaakt. En morsdood. Trouwens, toen Congo zelf het roer in eigen handen nam en het land mocht besturen, bleken de Belgen met de mooiste brokjes te zijn gaan lopen. Geen koolmijnen, maar goudmijnen bevatte Congo. En gigantische voorraden koper, uranium, kobalt. Het leidde al vroeg in de jaren '60 tot de zogenaamde *contentieux belgo-congolais*, de aanspraak die de Congolezen maakten op het eigen patrimonium, met aanzienlijke aandelen in koperraffinaderijen en ruim 500 andere bedrijven. Allemaal eigendom van Congo, maar België legde er de hand op. Destijds goed voor zowat 300 miljoen dollar, in 2010 geschat op 200 miljard dollar. Die *contentieux* was en is een openstaande rekening en het verklaart mede het slechte gesternte waaronder Congo als democratische republiek uit de startblokken is geschoten.

De financiële put delgen is één ding, maar nog wezenlijker is de morele *contentieux* waarover wij ons moeten bezinnen en waarvoor we onze excuses moeten aanbieden. Want wij Belgen hebben jullie Congolezen gekoloniseerd, we hebben onze vlag geplant in een land dat duizenden kilometers verder lag en honderden keren groter was dan het onze. We hebben jullie naar onze koningen en onze godheid doen opkijken en we hebben op jullie neergekeken. Ja, we hebben jullie meermaals te kijk gezet (zelfs nog in de Expo '58 met ‘inboorlingen’ in Brussel!). We hebben jullie met de *chicotte* een lesje geleerd en verder dom proberen te houden. We hebben onze “beschaving” aan jullie

opgedrongen, *top down* zoals dat heet. Ooit hebben we jullie de handen afgehakt als er niet snel genoeg rubber werd getapt en daarna – veel later - hebben we jullie halfhartig de hand gereikt.

Nu is het hoog tijd om onze excuses aan te bieden, om *sorry* te zeggen. In goed Nederlands en Frans, desnoods met een krakkemikkig maar niet minder gemeend *excuse-me-je*, en zeker ook in Lingala, Tshiluba, Swahili en Kikongo. Met de taal als bindmiddel om een brug te slaan tussen volkeren, landen, werelddelen en wereldbeelden. Daarmee reiken we dit keer onze hand voluit naar jullie, deemoedig en met gebogen hoofd om wat gebeurd is, maar daarna toch weer met opgeheven hoofd, met onze neuzen, smal of breed, wit of bruin of zwart, in dezelfde richting: samen de toekomst tegemoet.